

Stijn Devillé

La Dissection d'un Homme Armé

Stijn Devillé -foto: St. Vanfleteren

Stijn Devillé (°1974) is artistiek leider van muziektheater *Braakland/ZheBilding* (BZB). Hij studeerde Romaanse Letteren en Theaterwetenschap aan de KULeuven en Toneelregie aan het RITS en werkte als theatermaker voor BZB, *Theater Antigone* en *KVS/debottelarij*. Hij schreef een tiental toneelstukken, waaronder *Variaties*, *Mitrajet*, *La Dissection d'un Homme Armé*, *In Shatila*, *Lev en Zoon*. Samen met theatermaker Adriaan Van Aken schreef hij *Kaspar*, *Immaculata* en *Burgerman*. *La Dissection d'un Homme Armé* werd gespeeld door Dirk Buysse, Kris Cuppens en Pieter Genard. Inleiding: Eén van de drie (op zich staande) delen uit *La Dissection d'un Homme Armé*, 2002. Hier: de Rwanda-tekst.

E-mail: stijn@braakland.be

Site: Braakland/ZheBilding Muziektheater -

<http://www.braakland.be/> - <http://www.inbreek.be/>

Adres: Braakland/ZheBilding vzw, kunstenuwerkplaats Molens van Orshoven, Stapelhuisstraat 15, 3000 Leuven

een troepenmacht van 450 was minstens 150 man te weinig en het mandaat was veel te zwak.

uit mogadishu kwamen mijn mannen terug met om hun lijf de geur van overwinning. schietgrage blanke helden, bang voor een vijand die hen in de ogen durfde zien. wanhoop stond er in hun blik te lezen en hoe die tot agressie werd. maar in kigali was geen vijand zichtbaar, wel een breekbare vrede, die niet met wapens te beschermen viel, maar met verstand, voorzichtig praten en brave, blauwe helden overal op straat.

maar een troepenmacht van 450 was minstens 150 man te weinig en een veel te zwak mandaat. als ik alleen mezelf verdedigen mag, mon colonel, wat kom ik hier dan doen - 20 man naar huis gestuurd voor overdreven machtsvertoon. een bloem hebt ge in uw lopen steken - geen kogel. dit is een bevriende natie, geen land in staat van oorlog. maar: 14 verschillende kantonnementen, verspreid over de stad en geen snelle interventiemacht voorhanden die ons in nood komen ontzetten kan. en al een maand is alles rustig. al een maand - is alles rustig. le président est mort! ... est mort!

steeds weer zie ik in mijn geheugen het verloop van het startschot tot de aankomst als een enkel beeld: twee weken, een vermoorde aarde.

we kwamen van ntarama, een leeg dorp en een kerk van 1500 lijken en bloed aan de muur. een stank - niet te harden, in mijn haren en uniform - werd daar mijn tweede huid. in de deur - een vrouwenlijf op de grond - haar armen, wijdopen haar mond - zo open als de deur (haar schreeuwen had de kerk gevuld), haar lijf ook open. en al de lijven achter haar. en tussen al de open lijven - plots: een hond likt en eet van al de lijven. en voor één keer trek ik mijn pistool en schiet. met blinde haat schiet ik een hond. twee drie vier keer schiet ik. mijn kogels geteld - we moeten neutraal blijven - het is niet ons mandaat.

en de geur op mijn lijf is de geur van hun lijf.

we reden naar ndera om de laatste witte heren uit de hel te halen. bij elke wegversperring liggen lijken. sommigen bewegen nog. mannen met machetes aan de kant van de weg - wisselen van hand, omdat de armen moe zijn van het hakken. mensen met valiezen op de vlucht. een hond een hand in zijn mond. een kind alleen, zonder kleren, weent, bloed in de nek. mannen met machetes.

in ndera staan de broeders klaar voor hun vertrek - en met hen 600 vluchters en patiënten bevend, de armen in de lucht. laat ons niet achter. laat ons niet hier. ils massacent tout le monde.

alstublieft laat ons niet hier. jaag ons liever een kogel door de kop, maar laat ons niet achter voor de mannen met machetes.

we kunnen niets doen (we moeten neutraal blijven). het is ons mandaat niet.

wat telt: de blanke wég uit deze hel. we rijden voort. en in mijn spiegel hun armen steeds nog bevend in de lucht. 600 mensen klaar voor vivisectie. zó ziet een tutsikind er dus vanbinnen uit.

twee weken tussen de aanslag en de vlucht naar huis. voor het oog van de wereld sneden mijn mannen met hun bajonet in zaventem de blauwe baretten aan flarden.

delen van ons bataljon waren in 10 bodybags al teruggekeerd.

ik kende hun namen. 10. lotin dupont leroy plescias meaux debatty renwa bassine lhoir en uyttebroeck. 10 man, geen 11. nochtans lagen er elf hoopjes ter identificatie. banaliteit van het puzzelwerk.

in de hoofden van militairen, moordenaars en pathologen doet zich een vreemdsoortig proces van verdinglijking voor. een opschorting van elk gevoelen. het lichaam vóór ons schijnt al geen mens meer te zijn, maar slechts een ding, één en al technisch probleem - een levenloos object. wij doden het niet zelf, neen, in onze ogen is het al dood. de ziel al losgekoppeld van het lichaam. wat wij doen is slechts de lijven openrijten, doorboren of ontleden, het tot stukjes vlees herleiden. die afstand heb ik nodig.

maar nu uit dit slachtafval mijn eigen mannen wedersamenstellen.

nog op de luchthaven thuis heb ik buiten het oog van de camera's mijn eigen zoon gegrepen, hem omhelsd - heel mijn schokkend lijf tegen hem aangedrukt. niets, niets ter wereld kan dit, absoluut niets.

ik heb overwogen mijn pensionering aan te vragen.
de kranten van de laatste dagen beweren dat ik mijn PROMOTIE TE DANKEN heb

AAN ZWIJGZAAMHEID - veeleer dan aan verdienste en dat met het uitlekken van mijn rapport mijn POSITIE WANKELT - wat kan ik daarop zeggen dat ik een eerlijk vermoeden heb dat het de waarheid is.

ik had gedacht dat het me mijn kop zou kosten, maar wat kan me dat schelen nu ik al zolang de lijkengneur niet van me af kan wassen.

maar de stafchef zei: ga zitten generaal-majoor. generaal-majoor, zei hij, niet kolonel en dat hij de aanbevelingen uit mijn rapport ter harte nam zei de stafchef, dat hij rekende op mijn discretie, generaal-majoor, ge zijt nu een van ons, sta recht en hij drukte mij zijn beide handen om mijn hand.

ik verliet zijn bureau en achter de deur schitterde al de oorlogsgloed van kosovo. de sterren brandden op mijn borst. ik kon het verse koper ruiken, maar elke ster en elke streep heeft een dode mij betaald. dat dacht ik elke dag en elke nacht vanaf de vlucht van zaventem naar eurokorps. ge zijt nu een van ons generaal-majoor en spreken brengt hen niet terug – dus slikte mijn laffe mond het laffe zwijgen in.

maar nu is het rapport gelekt – vallen de strepen van mijn borst en zie ik geen reden meer om nog te zwijgen. le smile ne marche plus. 10 mannen zijn dood en met hen een miljoen rwandezes.

EN ELKE DODE ROEPT MIJ NA

een troepenmacht van 450 is minstens 150 man te weinig.
800 man was er gevraagd en daarop afdingen was onverantwoord
wapendepots tussen het volk verborgen

provocaties

extreme hutu's

maar delcroix dacht aan zijn stemmen

370 was genoeg

600 zei charlier

450 't is verkocht

en een veel te zwak mandaat

handhaaf er de vrede, ja, hoe doe ik dat als ik alleen escortes uit mag voeren en zelfs het volk niet ontwapenen mag

maar van evere tot new-york blijft alles stil.

als ik alleen mezelf verdedigen mag,

mon colonel, wat kom ik hier dan doen?

20 man naar huis gestuurd voor overdreven machtsvertoon.

mijn mannen onvoldoende voorbereid – nog geen 4 maanden hier en al 45 incidenten, leve ons imago. ik herhaal – een bloem hebt ge in uw lopen zitten, geen kogel. tot driemaal toe moet ik naar mijn munitie vragen.

(dat is dus één)

maar van evere tot new-york, dit is een bevriende natie, geen land in staat van oorlog

maar 14 kantonnementen

verspreid over de stad

en geen snelle interventiemacht voorhanden

die ons in nood kan komen ontzetten

ben ik bij een escalatie dan verplicht de VN te volgen of moet ik ons eigenvolk ontzetten (onder rode muts in plaats van blauwe) en waar blijft mijn munitie

(dat is twee)

ik vraag dringend antwoord

duidelijke richtlijn – as soon as possible

maar op de staf, C ops, renseignements, landmacht en brigade – blijft alles stil. en – waar – blijft – mijn – mu-ni-tie

(en dat is drie)

bij charlier verhulst roman delhotte berhin en briquemont blijft alles stil – een maand blijft alles stil.

al een maand – blijft alles stil.

le président est mort!

président est mort!

... est mort!

en elke nacht staat een dode in mijn kamer bevend de armen in de lucht. ik weet niet wie hij is – zie niet of hij blank of zwart is. op één been staat hij en zonder neus en de geur op mijn lijf is de geur van zijn lijf. klaarwakker zit ik in mijn bed – rechtop. wie zijt ge, wil ik weten. lotin? misschien. naast mij ligt mijn vrouw – te slapen. de dode tracht te spreken, maar ik versta hem niet. mijn vrouw wordt kreunend wakker. ik probeer te lezen op de lippen van de dode. lotin? misschien.

ik – denk – dat ik weet – waarom – ik hier ben. (en de geur op mijn lijf is de geur van zijn lijf)

in de oudheid werden lijken van gehangen moordenaars openbaar ontleed.

dissectie een postume straf, boetedoen post mortem, schuldaflossing aan mens en wetenschap. hun broze naaktheid openbaar gemaakt, gelezen en beschreven, hun boze wezen zo vernietigd - en hopelijk voorgoed. maar hier hier lagen lijken overal - sommigen bewogen nog verhakkeld - hier had men de dood niet afgewacht voor het versnijden. en deze mensen - waren dit perfide moordenaars - een kind, een vrouw.

al jarenlang keert steeds dezelfde droom terug. ik zit met vrouw en zoon aan tafel. plots zijn wij negers. dan arriveren milities in onze wijk. nu is het onze beurt, zeg ik. met onhoorbare stem roep ik naar mijn vrouw dat we langs de tuin moeten ontsnappen. met veel moeite klim ik de hoge tuinmuur op. mijn vrouw reikt mij het kind aan, maar de muur is veel te hoog. ik hoor hoe de moordenaars het huis al binnendringen. onder mij grijp ik naar de handen van mijn zoon, maar de armen van zijn moeder raken vermoeid en het kind zakt verder weg. hoe ik ook probeer, geen van hen krijg ik omhoog. en dan wordt er geschoten.

ik val aan de andere kant van de muur. ik zie niets - kan niets meer zien - maar hoor onder het hakken - mijn vrouw en kind en krijsen.

het is de angst - die mij verlamt. een laffe hond.

ik denk dat ik weet waarom ik hier ben. lotin.

le président est mort. met zijn vliegtuig uit de lucht gehaald. het is 6 april 1994, een woensdagavond, 20 uur 22. in kigali blijft alles stil. tot langzaam als een slang, en ruisend, het gerucht zich verplaatst -

président est mort, est mort.

en met het gerucht door het donker van de avondklok verspreiden zich de zwarte baretten van de garde présidentielle, de forces armées rwandaises, de milities - barrages in de stad. c'étaient les belges. op het vliegveld. 20 van mijn mannen omsingeld. 3 man aan wegversperringen geblokkeerd. zoveel mogelijk blauwhelmen de straat op. maar wat is ons mandaat. de vrede handhaven. dit is een bevriende natie, geen land in staat van oorlog. en dan - lotin. luitenant lotin met dubbele bezetting naar het huis van premier agathe. de vrede handhaven, democratie vrijwaren. lotin dupont leroy plescia meaux debatty renwa bassine lhoir en uyttebroeck

en sinds mogadishu hangt de angst als oude mottenballen om hun uniformen. angst - stijf in de kragen om hun nek. een bloem hebt ge in uw lopen

zitten geen kogel had ik hen toegeblaft en de geur om hun lijf is de geur van mijn lijf. de affuiten leeg op de 4 jeeps - geen mitrailleuses à gaz, maar elk apart bewapend bloem in de loop. de barrages doen hen stoppen. pantserwagens. de geruchten. ce sont des belges. le président est mort. omrijden. acht koplampen in de nacht van afrika. één barrage - open. lotin passeert er zonder stoppen. de avenue. het huis. agathe. de jeep uit - binnen.

overall wordt al geschoten. de jeeps buiten in de vuurlijn - en in de jeeps de radio. we zitten hier omsingeld

(de melding staat op band)

zwarte baretten overall. geen draagbare radio. ik zit hier in de vuurlijn.

lotin. alleen. buiten aan de auto. ze roepen

les belges ont tué notre président.

hoe komen ze erbij? wij zijn neutraal en hier om te beschermen. en dan lotin - wat moet ik doen.

wat moet ik doen?

agathe beschermen - met de bloem in de loop. met de bloem in de loop.

komaan - we worden hier langs elke kant beschoten!

gij zult niet schieten - tenzij bij een directe aanval

mon colonel, wat denkt ge,

dat dit anders is

geen close combat. het huis wordt belegerd, niet jij wordt direct en persoonlijk bedreigd. ge gebruikt uw wapens niet. ons mandaat staat het niet toe. uw kogels zijn geteld.

er worden hier granaten afgevuurd

ik vraag permissie om te schieten.

lotin, ge zijt niet gekomen om te vechten

DIT IS EEN BEVRIENDE NATIE

en wie schrik heeft, trekt zijn kop in kas. een laffe hond.

mon colonel ge begrijpt het niet

dit is een stalinistische zuivering,

ze willen de premier. 20 gewapende militairen, de garde présidentielle die roept les belges ont tué notre président en geeft uw wapens af, ge staat geen kogel af - uw mandaat is negotiëren.

ik hoorde gewerschoten, bewegingen van colonnes, explosies. daarover is geen twijfel. en dan lotin - wat moet ik doen? lotin en zijn mannen bevinden zich in een gevaarlijke situatie die snel verslechtert. theunissen wil lotin ontzetten en vraagt permissie.

mon colonel ik heb 20 man en voldoende wapens - twee schutters die vanop 600 meter kunnen vuren.

confronteren is niet ons mandaat kapitein. dit is een bevriende natie, geen land in staat van oorlog. we hebben niet het recht.

ik zou langs de tuinen kunnen gaan daar zijn geen obstakels – uw antwoord is neen.

ik zet geen 1000 euroburgers op het spel.

maar colonel er is hier een stalinistische zuivering aan de gang. tot tweemaal toe sprak lotin van stalinistische zuivering.

de melding staat op band.

ze hebben het op ons gemunt. premier agathe wil gaan vluchten. ge houdt haar tegen.

te laat. ze is al door de tuin naar buiten.

in geen geval zult ge haar volgen.

er wordt geschoten. ze is al dood. ze verkrachten haar op dit moment. soldaten intra muros. een rwandees majoor ntuyahaga stelt voor ons naar het VN-gebouw te brengen.

eindelijk - rust.

maar wil in ruil daarvoor de wapens:

si vous ne faites pas ce qu'on vous demande cela signifie que vous voulez mourir.

onderhandel dan uw aftocht. maar ge houdt uw wapens. geeft geen kogel af. uw mandaat is negotiëren.

de verbinding is verbroken.

lotin? lotin?

verzoek om orders. dringend.

de militairen vallen aan. verzoek om orders,

lotin? negotieer à l'africaine.

dat is te laat. 3 van mijn mannen al ontwapend en op de grond gesmeten, ze laten ons niet gaan.

en dan lotin - wat moet ik doen

wat moet ik doen - ik vraag dringend antwoord - duidelijke richt-

lijn -

luitenant u bent de chef ter plaatse

u schat best zelf de toestand in.

maar lotin heeft een duidelijke richtlijn nodig.

wat moet ik doen - mag ik mijn wapens inleveren als ik dat nodig vind - duidelijke richtlijn!

lotin? lotin?

mon colonel, ik hoor u niet.
de verbinding is verbroken.
ik doe het. ik leg de wapens neer. ik denk dat het nog het beste
is.

de melding staat op band.

sneller dan ooit draaide de aarde om haar as, maar om mij heen leek alles
stil te staan. ik zag de radiopost en hoe die ruiste. ik zag het raam met
daarachter de cypressen. ik zag de rode aarde - die snel nog roder worden
zou. ik zag de lucht en hoe die door de opgaande zon nieuw en rood over
afrika hing. ik rook de droge aarde en de lucht die vers om mijn gezicht
ging liggen en de angst weer uit mijn haren spoelde. ik ademde de geur
van rwanda in.

mijn soldaten veilig - in de handen van een hoger officier - geschoold in
brussel - bijna een van ons. en dood waren ze nog niet.

en tussen de duizend heuvels en dalen verspreidt zich hijgend het gerucht.
les amis j'ai tendu un piège. voici les belges - qui ont tué le président.

nog geen tien minuten later - wij zijn ontwapend en naar een of andere
plaats gebracht.

ik weet niet waar. twee van mijn mannen zijn buiten.
ze worden afgerost - mon colonel,
ik vrees dat ze ons gaan lynchen.
de melding staat op band.

lotin. kalmeer. ge overdrijft. en wat wil dat zeggen - lynchen.

ik ben duidelijk genoeg. ze rossen ons
hier af met kettingen en stenen.
of wilt ge graag een tekening.
de verbinding is verbroken.

mannen met machetes. laffe honden. muitende soldaten. breng de sector
op de hoogte. ik wil een interventie. - maar geen snelle interventiemacht
voorhanden. er is geen snelle interventiemacht voorhanden die ons in nood
komen ontzetten kan.

lotin - wat moest ik doen?

vier man overleven de eerste aanval niet. lotin zelf vlucht met vier anderen

een lokaaltje in. een laatste belg raakt tot bij hen. een gewapende rwandeese dringt de kamer binnen. de belgen overmeesteren hem, nemen zijn wapen af, schieten hem neer. van buitenaf - een storm - granaten mitrailleurs en traangasbommen. een van mijn mannen schreeuwt nog om hulp.

maar nog één granaat en hun minuten zijn geteld. nu.

nu zijn ze dood.

uit - een - gespat

daarna houdt het schieten op. afhankelijk van de bron tussen 11 uur 30 en 14 uur.

onder mij draait een lege - dode - aarde.

en op honderd meter van mijn hele wereld vergadert vn-bevelhebber dallaire. roméo dallaire.

later die middag een andere noodroep nog. korporaal raison wordt met pantserwagens bedreigd en moet zich aan de hutu's overgeven. ik ga erheen. mijn sterren, strepen branden in de zon. het koper blinkt over mijn borst. en de angst heeft voor de woede plaatsgeruimd. ik blaf. maakt dat ge wegkomt, bende moordenaars. wat denkt gij u te permitteren. rapporteer u bij uw oversten of ik laat u arresteren. - traag komen de rwandezen dan hun pantser uit. onder mij beven mijn benen. ze druipen af. te voet. laten hun pantserwagen achter - zonder een enkel woord protest.

ik blijf er nog minuten staan. en hijgen.

lotin. lotin.

dupont leroy plescias meaux debatty renwa bassine lhoir en uyttebroeck

de lijken werden bestolen. bottines, geld, een identiteitskaart als trofee. in het dodenhuisje - een hoop verloren levens. omdat de verhakkelde lijven zo door elkaar liggen, wordt geschat dat het er elf zijn. en hun geur. het zijn er tien.

ik zie de hond weer voor me in ntarama en hoe hij likt en eet. ik zie mezelf

- en hoe ik schiet. voor één keer trek ik mijn pistool en twee drie vier keer schiet ik. en als het bloed uit zijn hijgend beestenlijf opspat over de 1500 lijken, zie ik dat ik het ben. ik - ben - die - hond die hijgend van alle lijken eet. en met blinde haat schiet ik, de laffe hond, mijn kogels geteld.

vanuit het K-for kampement in kosovo heb ik aan de staf bevestigd dat ik - hoewel ik het graag had gedaan - mijn rapport niet heb gelekt. en dat ik ook niet weet uit welke hoek het lek kan komen.

maar gisteren werd mijn zoon in brussel zonder reden van de militaire school gestuurd. ik neem aan dat het een signaal is. kosovo mag dan ver weg zijn - ze vertrouwen me voor geen haar.

ik heb mijn strepen afgelegd, mijn sterren - mijn uniform uitgetrokken en ben 's avonds in de vuurlinie gaan staan. en de geur op mijn lijf.

en dat is elf. ■